

El Ripollès

Vall de Camprodon · Vall de Ribes

-Pirineu de Girona-

ITINERARIS ECOTURÍSTICS PEL PARC NATURAL DE LES CAPÇALERES DEL TER I DEL FRESER

RIPOLLÈS - Pirineu de Girona

Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

Pirineu de Girona

ALTA CERDANYA

Puigmal (2910 m)

Pic de Segre (2848 m)

Pic de Finestrelles (2828 m)

Pic d'Eina (2789 m)

Pic de Noufonts (2861 m)

CONFLENT

Pic de l'infern (2869 m)

Bastiments (2881 m)

Pic de la dona (2704 m)

Roca Colom (2510 m)

Costabona (2465 m)

Travessa Vallter-Núria

Ulldeter

Gra de Fajol (2708 m)

Vallter 2000

VALLESPIR

Torreneules (2711 m)

Coma de Vaca

Puig de Fontlletera (2581 m)

Balandrau (2585 m)

Setcases

VALL DE CAMPRODON

Espinavell

Fabert

VALL DE RIBES

Queralbs

Fustanya

Serrat

Pardines

Tregurà

Vilallonga de Ter

Feitús

Molló

Font-Rubí

Planès

Planols

Campelles

Ventolà

Ribesaltes

Ribes de Freser

Abella

La Roca

Llanars

Camprodon

Bolòs

El Baell

Bruguera

Taga (2040 m)

Sant Martí de Llémena

Àrea del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

Carretera

Carretera secundària

Pista forestal

Rius

Ferrocarril R3

Cremallera Ribes-Queralbs-Núria

Població

Nucli

Cim

Refugi

Pistes d'esquí

Oficines de turisme

Itineraris ecoturístics pel parc natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

Camí de Gran Recorregut GR 11

GR 151 El Camí Oliiba

GR 210 Ruta del Ter

Xarxa de senders Itinerànnia

Cruïlla de senders Itinerànnia

DESCARREGA'T L'APP ITINERANNIA

A partir de la geolocalització, podreu consultar la xarxa de senders, itineraris i els serveis més propers.

ITINERARIS ECOTURÍSTICS PEL PARC NATURAL DE LES CAPÇALERES DEL TER I DEL FRESER

ITINERARI	TEMPS	DISTÀNCIA	ALÇADA MÍNIMA	ALÇADA MÀXIMA	ITINERARI
1	2 h 30 m	5,300 km	1.180 m	1.400 m	Gorges del Freser Central de Daió - Gorges del Freser
2	3 h	8,200 km	1.200 m	1.970 m	Camí vell de Núria Núria - Queralbs
3	2 h	5,000 km	1.028 m	1.230 m	Alta Vall del Freser Rialb - Batet - Vilamanya - Queralbs
4	3 h 10 m	7,900 km	1.200 m	1.576 m	Itinerari Oriental Espinavell - Coll Pregon - Fabert
5	2 h	5,500 km	2.090 m	2.400 m	Vallter Ulldeter i el Circ de Morens
6	3 h 20 m	8,200 km	1.950 m	2.400 m	Fontlletera Tregurà - Coll dels Tres Pics

1**QUERALBS**
Gorges del Freser
Central de Daió - Gorges del Freser*Desde Ribes de Freser preneu la GIV-5217 direcció la Farga, passat la Farga heu de creuar el pont de les Grielles i agafar la carretera de la Central*

Itinerari que permet observar els materials geològics més antics d'aquesta part del Pirineu oriental, i que enllacen amb el massís del Canigó-Caraçó. La part més encinglerada i feréstega del Parc Natural, i on es poden observar més espècies d'ocells rapinyaires.

Aquest itinerari el comencem a la Central de Daió, on s'hi pot accedir des de Querarlbs, pel desviament vora la Farga. Travessem el riu Freser per la palanca de fusta vora l'aparcament, i seguim el camí que puja a Coma de Vaca, per la marge dreta del riu Freser. En aquesta part més baixa els boscos envoltants són la pineda de pi roig amb barreja de caducifolis. A més del pi roig, hi ha força freixe de fulla gran, roure de fulla gran, i molt avellaner i boix. Als marges del riu, vern, gatell i salzes, amb bedoll escampat arreu. Fins al Salt del Grill es poden observar alguns exemplars prou grans de boix grèvol. Es passa per sota les roques de Tot-lo-món, gneissos i materials cambro-ordovícies, d'entre 400 i més de 500 milions d'anys d'antiquitat, i on s'observen algunes taques blanques en lleixes on s'hi paren els voltors. També es pot veure algun trencaçòs i l'àliga daurada.

Passat el salt del Grill, i després d'una forta pujada, el camí planeja per la zona de les Ribes, on surt un caminó que puja per les Collades i on es veuen algunes roques punxegudes, anomenades les Agulles, on sovint hi volten els mulfons. Cal estar atents, perquè de seguida s'arriba a una cruïlla R111 d'Itinerànnia, prendrem la direcció que indica Serrat, baixem pel mig de l'avellaneda fins a una palanca que permet creuar el riu i seguir per una pista forestal. Aquest camí va al veïnat del Serrat. En aquesta palanca es pot gaudir d'algunes basses al riu on és fàcil veure-hi la

2**QUERALBS**
Camí vell de Núria
Núria - Querarlbs*Arribeu a Querarlbs des de Ribes de Freser per la GIV-5217 fins a l'estació del cremallera*

Seguint el camí tradicional per accedir a Núria, ple d'història i patrimoni arquitectònic medieval, tot passant per unes gorges excavades en els materials geològics més antics d'aquesta part del Pirineu oriental. Passant dels prats alpins al bosc de la muntanya mitjana.

Es pot agafar aquest camí tant de pujada, de baixada o ambdós, en el cas d'un sol sentit es pot retornar amb el cremallera. Explicant la ruta de dalt a baix, se surt del santuari i se segueix la riba dreta de l'estany passant pel costat de l'ermita de Sant Gil, en aquesta part es poden veure algunes moixeres de guilla, que a finals d'estiu i tardor estan carregades de fruits vermells. Per veure les guilles cal sortir a la nit, quan fins i tot busquen

restes de menjar a les papereres del Santuari. Puja una mica fins a la creu d'en Riba (senyal R113 d'Itinerànnia, on seguim en direcció Querarlbs, a l'esquerra, i baixant pel marge dret del riu Núria. Des d'aquí es pot veure algun isard muntanya amunt pel Ras de l'Ortiga, i també hi ha molt bona vista de vall de Núria. Sovint volen estols de gralla de bec vermell. Als prats es poden trobar alguns exemplars de la falguera llunària (*Botrychium lunaria*), que té els esporangis separats de la fulla. Vora Núria es pot destacar la presència del llangardaix pirinenc (*Lacerta agilis*), molt rar a Catalunya. l'any 2015 es va determinar un nou endemisme, la planta *Androsace halleri* ssp. *nuria*, dels vessants del Puigmal, on també n'hi viuen d'altres, *Xataridia scabra* i *Senecio leucophyllus*.

Baixant fins al Pla de Sallent, als torrents que es van creuant s'hi observen nombroses plantes megafòrbiques, de gran port, amb coscoll, valeriana pirinenca, salsufragi, adenostil, tores (blava, groga)… Molt net, ginebrons, i pi negre escampat entre el rocallam.

Al Pla de Sallent creuem el riu i la via del cremallera. Vora el camí es poden veure alguns exemplars de marçòlic groc (*Lilium pyrenaicum*), de color i d'olor característica. Aquesta planta és l'em-

blema de Vall de Núria. Als peus dels cingles, i molt més rar, hi ha lliri dels Pirineus (*Iris latifolia*). Ambdues de distribució alpina. Es continua baixant suaument, pel costat del salt d'aigua Cua de Cavall, la bauma de Sant Pere, i fins el Salt del Sastre, on passem sobre el tram més engorjat, pendent i rocallós. Al vessant oest es pot veure el salt d'aigua de Fontalba. En aquests cingles, d'ocells encara rares de menjar a les papereres del Santuari. Puja una mica fins a la creu d'en Riba (senyal R113 d'Itinerànnia, on seguim en direcció Querarlbs, a l'esquerra, i baixant pel marge dret del riu Núria. Des d'aquí es pot veure algun isard muntanya amunt pel Ras de l'Ortiga, i també hi ha molt bona vista de vall de Núria. Sovint volen estols de gralla de bec vermell. Als prats es poden trobar alguns exemplars de la falguera llunària (*Botrychium lunaria*), que té els esporangis separats de la fulla. Vora Núria es pot destacar la presència del llangardaix pirinenc (*Lacerta agilis*), molt rar a Catalunya. l'any 2015 es va determinar un nou endemisme, la planta *Androsace halleri* ssp. *nuria*, dels vessants del Puigmal, on també n'hi viuen d'altres, *Xataridia scabra* i *Senecio leucophyllus*.

Baixant fins al Pla de Sallent, als torrents que es van creuant s'hi observen nombroses plantes megafòrbiques, de gran port, amb coscoll, valeriana pirinenca, salsufragi, adenostil, tores (blava, groga)… Molt net, ginebrons, i pi negre escampat entre el rocallam.

Al Pla de Sallent creuem el riu i la via del cremallera. Vora el camí es poden veure alguns exemplars de marçòlic groc (*Lilium pyrenaicum*), de color i d'olor característica. Aquesta planta és l'em-

*Aneu fins a Rialb desde Ribes de Freser per la GIV-5217, on trobareu el baixador del cremallera.***3****RIBES DE FRESER i QUERALBS**
Alta vall del Freser
Rialb - Batet - Vilamanya - Querarlbs

A més de visitar alguns dels veïnats i pobles de l'alta vall del Freser, es pot gaudir d'unes vistes del Parc Natural i dels principals hàbitats de la part baixa que el caracteritzen, tot i que no hi entra dins. Aquí, a més, és on s'han trobat els vestigis més antics d'ocupació humana de la vall.

La caminada s'inicia a Rialb i s'acaba a Querarlbs, des d'on es proposa tornar amb cremallera. Els que vulguin fer la ruta més llarga poden tornar a Rialb fent uns 3 km més de caminada.

A Rialb hi ha un baixador del cremallera, o bé es pot deixar el cotxe just passat el pas a nivell i a mà esquerra. S'agafa el camí de Batet, senyalitzat amb les marques grogues d'Itinerànnia. Al costat de Rialb hi ha les coves del mateix nom, o de les Encantades, que juntament amb el Tut de Fustanyà, sota el veïnat del mateix nom, són uns dels jaciments paleontològics més importants del Ripollès, amb restes humanes i d'altres animals del Paleolític mitjà i del Neolític, habitades fins a l'època romana. Aquestes coves s'han pogut formar en les roques calcàries, dolomies i marbres, molt esteses pel Parc Natural, del Cambro-ordivicià, i intercalades en els esquistos dominants. Juntament amb algunes coves de l'Estret del Forn, hi habita fauna invertibrada de gran interès i adaptada a la foscor, com l'escorpi cec (*Belisarius xambeui*), un centpeus *Lithobius ambulotentus*, i els coleòpters *Perriniella bofilli* i *Perriniella faurai*, inclosos al catàleg d'espècies amenaçades.

El camí puja suaument amb vistes del Taga, passant per un bosc de freixe de fulla gran, amb roure martinenc i amb sotabosc de boix i avellaner. Una vegada a Batet trobem l'encreuament R119 d'Itinerànnia i seguim en direcció a Querarlbs. Pugem per la carretera passant pel costat de la capella de la Mare de Déu del Carme fins a un abeurador. Seguim pel camí de Vilamanya, a mà dreta vora Can Baldric, que en un primer tram és una pista de terra entre prats de dall i marges amb freixes, cirerers, aranyoners, esbarzers, i un extens falguerar, i després s'estreny en un camí que passa per una pineda de pi roig, amb roures i més freixes. A les cruïlles de camins és fàcil veure rastres de toixó, i pel bosc

es pot sentir o fins i tot veure, el picot negre. Prop de Vilamanya passem per antigues feixes de conreu i pastures, amb murs de pedra, actualment cobertes d'avellaners. Des d'aquí s'obren vistes a la part alta del Parc Natural, destacant el perfil dels Torreneules, i amb les Roques-de-Tot-lo-Món per sota. Es veu també el Balandrau, Cerveris, Cim de la Dou (sota el Puigmal), i cap al sud, el Taga i Sant Amanç.

A sota Vilamanya cal estar atent perquè el camí passa pel mig d'un prat i s'endinsa en una pineda de pi roig, està ben senyalitzat amb el groc d'Itinerànnia. De seguida es passa per un clar amb unes rases que formen part de la Mina Rèplica, on s'explotava pirita arsenical i ferro. A l'escombrera s'hi observen moltes restes de quars esmicolat. Per sota, i al costat de la carretera, es pot veure l'entrada de la mina. Forma part de la Ruta de les Mines.

El camí s'estreny i baixa per una zona amb murs de pedra, en girar a l'obaga ja es veu Querarlbs. Hi ha alguns exemplars prou grans de pi roig, i entrem al bosc del Boscàs, tot baixant fins a un petit pont medieval. El pont creua el riu de Tosa, que baixa de sota el Puigmal i el Pas dels Lladres. En aquest riu hi viu un mamífer aquàtic endèmic de la Península Ibèrica, l'almesquera, molt difícil de veure. També hi ha retornat la llúdriga, i a les coves properes de l'Estret del Forn, s'hi amaguen algunes espècies de ratpenats. Des d'aquí el camí puja fins a Querarlbs, entrant pel camí de la Davallada, i continua passant l'església de Sant Jaume on trobareu l'encreuament R115, pel carrer de l'Església i carrer del Pla fins a la plaça del Raig. Si voleu tornar a Rialb a peu, prendrem la direcció cap a Fustanyà pel carrer de la Costa (uns 3,3 km aproximadament 1h10min més). Si voleu tornar amb el cremallera prendreu la direcció cap al refugi de Coma de Vaca i a uns 400 metres trobareu l'estació del cremallera.

Parc Natural
de les Capçaleres
del Ter i del Freser

El Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser està situat al Pirineu de Girona, íntegrament dins la comarca del Ripollès.

Amb una extensió de 14.750 hectàrees, el nou parc es troba entre els municipis de Planoles, Querarlbs, Ribes de Freser, Pardines, Vilallonga de Ter, Setcases i Molló i a banda de les capçaleres d'aquests dos rius també incorpora alguns àmbits de l'Espai d'Interès Natural de la Serra Cavallera.

La Conca Alta del Ter i del Freser, encerclada per cims que assoleixen pràcticament els 3000 m (Puigmal 2910 m, Bastiments 2881 m i Costabona 2465 m) defineixen un espai natural singular, darrer exemple típic d'alta muntanya pirinenca oriental a la frontera amb França, que davalla vers el Mediterrani.

Abundants boscos de pi negre, fauna autòctona, gran diversitat florística i uns paisatges alpins i subalpins que aporten molt valor al conjunt del país, aquest és el catorzè parc de la Xarxa de Parcs Naturals de Catalunya. Els principals accessos al nou Parc Natural seran des de poblacions molt representatives de la zona com són Querarlbs, Setcases, i Espinavell (Molló).

El Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser inclou enclavaments de gran importància per l'excursionisme i el

RIPOLLÈS - Pirineu de Girona

turisme familiar com les estacions de Vallter 2000 i Vall de Núria. És un territori que s'estén entre 1.280 i 3.000 m d'alçada, i conserva molt bé els sistemes naturals alpins i subalpins, on les pastures hi tenen un paper molt rellevant. També hi trobem boscos de pi negre i disposa d'una gran riquesa florística, amb algunes singularitats úniques al Pirineu Català. Destaca per acollir espècies de vertebrats delicades, així com nombrosos invertibrats de gran interès.

Referent a la fauna, a la zona es troba una espècie molt característica com és l'isard, però també espècies autòctones de gran puresa genètica com la truita de riu i una altra de distribució molt reduïda com la sargantana àgil.

Si feu un tomb pel nou Parc Natural, és probable que pugueu observar diverses aus com la perdiu blanca, el musoll pirinenc, el gall fer, l'àguila daurada i el trencaçòs. Pel que fa als mamífers s'hi troben els aquàtics com l'almesquera i la introduïda marmota, i races pròpies com la vaca bruna dels Pirineus, el cavall pirinenc català i l'ovella ripollesa.

El Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser també forma part de la Reserva Nacional de Caça Freser-Setcases, creada l'any 1966.

ITINERARIS ECOTURÍSTICS PEL PARC NATURAL DE LES CAPÇALERES DEL TER I DEL FRESER

RIPOLLÈS - Pirineu de Girona**Parc Natural**
de les Capçaleres
del Ter i del Freser**El Ripollès**
Vall de Camprodon · Vall de Ribes
-Pirineu de Girona-

Recomanacions i normes per als visitants

Us proposem 6 itineraris ecoturístics distribuïts per tot el Parc Natural de manera que permetin gaudir dels principals valors naturals. Es tracta d'itineraris amb un recorregut no més llarg d'uns 8 km, entre 2h i 3.30h de caminada i d'un nivell de dificultat fàcil o moderada, accessibles per a tota mena públic, pensats sobretot per a un públic familiar que vulgui gaudir i descobrir el nou Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser al Ripollès-Pirineu de Girona. A més a més el Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser ha editat un nou Plànol-guia on trobareu informació detallada dels elements d'interès del parc i un mapa amb més propostes d'itineraris.

El Ripollès
Vall de Camprodon · Vall de Ribes
-Pirineu de Girona-
www.elripolles.com**Parc Natural**
de les Capçaleres
del Ter i del Freser
Parcs de Catalunya
www.parcsnaturals.gencat.cat/ca/ter-freser**ITINERÀNNIA**
XARXA DE SENDERS
Ripollès · Garrotxa · Alt Empordà
www.itinerannia.net

Als centres i punts d'informació us informaran i orientaran per tal de planificar una bona visita al Parc Natural.

Si obriu un filat o una tanca, cal que els tanqueu després de passar-hi, ja que mantenen el bestiar al seu lloc.

Els gossos que porteu al Parc cal que vagin lligats en tot moment, ja que poden causar molèsties al bestiar o a la fauna salvatge.

Part del territori del parc natural és de propietat privada. Procureu que la vostra visita no destorbi l'activitat de la gent del territori.

Per motius de seguretat i conservació, està rigorosament prohibit encendre foc. Només es pot encendre foc als pïrgosessos.

No es poden llençar deixalles. Endueu-vos-les i dipositeu-les als contenidors dels pobles.

No colliu plantes silvestres. N'hi ha una bona part que són escasses o estan protegides, i tenim el deure i la responsabilitat de conservar-les.

Practicar el senderisme, la millor manera de conèixer el Parc. Per la vostra seguretat, seguïu els camins senyalitzats i aneu equipats per la marxa, preveient que pugui fer mal temps.

L'acampada lliure no és permesa. Només es pot pernactoar (bivac o tenda de campanya) de 20:00 a 8:00 h; fora d'aquest horari no hi pot haver cap tenda muntada.

No es permet circular amb vehicles motoritzats fora de carreteres i pistes obertes a la circulació. Respecteu la senyalització i aparqueu als llocs habilitats.

No espantueu els animals salvatges ni els ramats domèstics, ni feu res que els pugui perjudicar. Observeu-los a distància i gaudiu-ne sense interferir en el seu comportament.

4**MOLLÓ**
Itinerari oriental
Espinavell - Coll Pregón - Fabert*Arribem a Molló des de Camprodon per la C-38. Passat Molló ens dirigirem a Espinavell per la GIV-5225*

Itinerari pels límits orientals del Parc Natural, on es poden observar els hàbitats i l'ambient ramader característics de bona part del Parc. Prats de dall, pastures i matollars característics d'aquesta zona amb nombrosos ramats de bestiar boví i equí. Famosa és la tria de mulats que se celebra a l'octubre.

Sortim d'Espinavell on trobarem l'encreuament R88 i ens seguirem la direcció França per Coll Pregon pel carrer d'Amunt, que puja en fort pendent passant pel costat de l'església de la Mare de Déu de les Neus. Aquest camí està marcat com a sender GR (variant GR 11.6 d'Ulldeter a Molló), PR i Itinerànnia, i anirem trobant les 3 marques fins arribar dalt el Coll Pregon. Al final del poble se segueix una pista forestal que puja per les Costes d'en Bertran i el vessant oriental del Serrat de Sant Joan, passant per prats de dall i landes de gòdua, on pasturen vaques i eugues. Des d'aquest inici de pista i mirant a l'oest, es pot veure al bac de la Casassa el color diferent d'una plantació de làrix, única conifera caducifòlia pròpia dels Alps. Però els arbres més abundants i característics de la zona, són els freixes de fulla gran, acompanyats d'algun cirerer, i a la part alta, de pi roig amb una pineda de pi negre arribant a la carena. El camí no té perduda, només cal estar atent en arribar a un petit torrent, en què cal seguir un camí més estret, senyalitzat, que després d'un primer tros poc pendent, puja més dret seguint un filat pel bestiar enmig d'un matollar amb gòdues. Arribant a la carena es pot observar algun pi negre prou vell, i prats silíceols i mesòfils amb diverses gramínies i nombroses flors. Dalt es troben els senyals del Coll Pregon (R90 d'Itinerànnia i també indicacions franceses de la "Ronda del Canigó" RC, ja que ens trobem a la frontera política). Des d'aquí dalt, si no hi ha broma baixa, es pot veure bé el Costabona i el Canigó, a més de les muntanyes de la Garrotxa i Ripollès, destacant el Montseny i Montserrat al fons.

Seguim cap a l'est, en direcció a Fabert, i una vegada passat el Pla de la

Modeló, just abans del Coll de la Clapa deixem el camí d'Itinerànnia, trobem un pal indicador amb plaques de color en verd, i des d'on podem seguir la Ruta Transhumància (placa en vermell i verd), que és una pista poc definida enmig de les pastures i que baixa pel Serrat de la Perdiu. No té perduda, cal anar carenant fins al Pedró de Sant Isidre, en què per sota la pista gira cap a l'est en ziga-zaga.

Baixant pel Serrat de la Perdiu cal estar atent al final de les pastures, a l'entrada del bosc, on hi ha el vallet que barra la pista, i en què el camí segueix just per la dreta una mica amagat entre el matollar. El camí és estret i passa per un racó de bosc amb trèmols, gatells, moixeres i freixes. Arribem a la plaça de Fabert, on també hi arriba el camí d'Itinerànnia que hem dem deixat abans. A la part alta de la plaça seguint la direcció que indica el pal R89, agafem el camí d'Espinavell per retornar al punt d'inici. El tram entre Fabert i Espinavell potser és el més variat pel que fa a arbres, i a més del freixe, hi ha algunes clapes de bosc amb bedoll, molt fotogènic, així com trèmol, moixera vera, alguna moixera de guilla, i gatell, entre d'altres. A la tardor els fruits de les moixeres, a més d'esbarzers, arç blanc, o aranyoner, atraven nombrosos animals que no s'alimenten, un d'ells el toixó, del qual se'n poden trobar rastres prop d'Espinavell.

Pel que a la fauna, tota la carena és bona per a observar migració d'ocells durant els períodes de primavera i tardor. Fa uns anys hi havia criat l'arpella pà-lida, tot i que el més fàcil de veure és l'aligot comú. Als boscos i prats de dalt hi són abundants els túrdsids, com la griva i la merla, i a l'hivern la griva cerdana. Entre els mamífers, és fàcil observar algun cabriol.

5**SETCASES**
Vallter
Ulldeter i el Circ de Morens*Desde Camprodon aneu direcció a Setcases per la GIV-5264, passat Setcases seguïu direcció Vallter*

Itinerari per l'enclau de Vallter, en bona part excloït del Parc Natural, però que gaudeix d'una varietat d'hàbitats d'alta muntanya de gran interès. A més del naixement del riu Ter, es poden veure les restes del primer refugi de muntanya que es va construir a tot el Pirineu català (al Conflent n'hi ha un de més vell) i d'Espanya.

Sortint de l'últim revolt de la carretera de Vallter després de passar el Pla dels Hospitalets, prenem el GR-11 i camí d'Itinerànnia que puja cap al refugi d'Ulldeter i segueix pel Coll de la Marrana fins a Núria. Fins al refugi també segueix la Ruta del Ter. En el nostre cas seguirem fins al refugi vell, i d'allà baixarem pel Circ de Morens fins a l'estació de Vallter i per carretera de retorn al punt d'inici. Si l'aparcament del refugi és ple, es pot deixar el cotxe a l'aparcament de sota Vallter (a uns 500 m).

El primer tram entre la carretera i el refugi d'Ulldeter passa per una pineda de pi negre esclarissada, amb neret i bàlec, de forta olor a l'estiu en època de floració, acompanyats d'algunes espècies de gencianes, pulsatíl·les, i algun marçòlic groc. Destaquen alguns exemplars de pi negre, que encara que no gaire gruixuts tenen uns quants centenars d'anys d'edat. Únics en són el pi de set branques (declarat arbre Singular) i el pi ajagut, malauradament morts i secs. Ull amb el baladre, que és tòxic, i la tora blava, verinosa i mortal.

Vora el refugi nou hi creixen algunes orquídes rares, com *Pseudorchis albida*, als prats amb molta regalèsia, que d'aquí en amunt dominen per sobre del bosc (prats de sudorn, d'elina, festuca supina, de pèl cany, de gesp, i landes de brugerola i d'herba pedrera). Sobretot al juny i juliol, floreixen nombroses espècies de plantes d'alta muntanya amb alguns endemismes de gran interès, i espècies protegides com l'herba blanca (*Senecio leucophyllus*) a les tarteres. Les gencianes floreixen fins entrada la tardor. Als racons humits vora torrents i dins el bosc, el coscoll, i altres megafòrbies. Emmarquen el paisatge les muntanyes dels Grans de Fajol petit i gran, de gneis blauquinós amb alguna veta de quars, d'on baixen extenses tarteres. I al fons, el Bastiments, segon punt més alt del Parc Natural amb 2.881 m. Tot el recorregut passa per dipòsits periglacials d'antigues morrenes que

arribaven fins al Pla de l'Hospitalet, ja que tot el circ de Morens i voltants estava cobert de glaceres.

En aquest itinerari es poden observar isards, marmota, i amb una mica de sort la perdiu blanca i l'ermíni, sobretot anant cap al coll de la Marrana. També l'àliga daurada, voltors, el trencaçòs, i gralles de bes groc i de bec vermell. A les tarteres, còlit gris, cotxa fumada i merla roquera, entre d'altres.

Passat el refugi nou, continuem pujant, i abans de la pujada forta (per on baixa una pista d'esquí) deixem el GR-11 i Itinerànnia per seguir vora el riu Ter cap a la dreta. Hi ha una surgència d'aigua protegida amb canya, i el camí puja en ziga-zaga fins a sobre una

clapa de pi negre de la dreta. Dalt el bosquet hi ha boixerola, i nabiu per tot el camí. Trobem una base de pilona triangular, i aquí hem de girar a l'esquerra i pujar fins a les restes del refugi vell (modernista, es va inaugurar al 1909, ara en queda poca cosa). En direcció al Bastiments hi ha les runes d'una quadra vella (vora la pista d'esquí, que seguirem en el cas de no trobar aquest caminó), i des d'on ens podem arribar al naixement del Ter en direcció a l'oest i pujant per la vora de la pista d'esquí. De fet el Ter no neix en un punt concret, ja que podem sentir l'aigua per sota la tartera, però fa una anys es va condicionar una mena de font (es localitza per un cartell verd de la Ruta del Ter). En direcció al coll de la Marrana es pot anar a veure l'estany Fonedis, un districció temporal vora on és fàcil veure marmotes, i hi cria la granota roja.

Es pot baixar pel camí d'anada, o bé proposem seguir l'antic camí que pel mig de les pistes d'esquí més properes al refugi vell, i al bac del Puig dels Lladres, arriba fins a l'estació d'esquí on es retorna al punt d'inici seguint la carretera. Al primer revolt i aparcament sota Vallter, hi ha uns cartells informatius del projecte de restauració de l'hàbitat per a recuperar un endemisme pirinenc molt amenaçat, l'esperó muntanyenc (*Delphinium montanum*).

6**VILALLONGA DE TER**
Fontlletera
Tregurà - Coll dels Tres Pics*Desde Camprodon preneu la GIV-5264 passat Vilallonga de Ter heu d'agafar la GIV-5265 direcció Tregurà*

És un itinerari per alta muntanya, prats, pastures i molles, sota les muntanyes del Balandrau i Fontlletera, amb molt bones vistes del Ripollès fins al Montseny.

Pugem per la carretera de Tregurà i deixem el poble seguint la pista que va a Ribes Altès. Tot i que es passa bé, cal vigilar perquè en alguns trams és molt pedregosa amb alguns sots. A uns 6,6 km del poble, deixem el cotxe vora una pista que surt a mà dreta, barrada, senyalitzada amb cartells que indiquen el refugi de Coma de Vaca (marques grogues d'Itinerànnia). D'aquí seguim la pista pujant per entre prats amb gesp, landes de brugerola, on hi floreixen nombroses espècies de gencianes, passem per sota el Castell dels Moros, on hi ha una bassa

allargada. Una vegada passada la Collada, pugem una mica fins a la collada de Fontlletera, vora la qual hi ha una altra bassa on sovint hi ha el bestiar abeurant-s'hi. Aquests colls són bons per a veure molts ocells de pas a la primavera i la tardor. Comuns són el còlit gris, cotxa fumada, grassets de muntanya i aloses, amb el xorriquer, voltors i l'àliga daurada que també freqüenten la zona. A finals d'agost i principis de setembre es pot veure algun corriol pit-roig o perdiu rasca (limícola que cria a l'àrtic i que ho ha fet esporàdicament al Ripollès i Cerdanya).

En aquests prats a l'estiu es poden veure les nigritel·les, orquídes d'un color vermell granatós. Després d'una pujada conti-

nuada però suau, s'arriba a unes molles, que destaquen ja de lluny pel color més fosc de la vegetació, és on hi ha la Fontlletera que dona nom a la vall i al Puig que hi ha a sobre. Per aquí són freqüents les marmotes, els xiscles de les quals alerten a la fauna. A partir d'aquí el camí s'enfila més de dret i sembla que hi hagi més pistes paral·leles al camí